

CISEN OG KONSUMPTIONEN

Af

Prof. Dr. L. V. Birck.

Cise af fremmede Varer: I Accisens Ansættelse spiller det social-politiske, det finansielle og det protektionistiske ind i samme Grad: man vil indskrænke Forbruget af Luksusvarer, beskatte en profitabel Næring og støtte dansk Vareproduktion; hurtigere end ved Tolden forstaar man, at Cisen er en Forbrugsafgift. Den tilhører i Reglen Byerne forsaavidt Afskibningerne er begrænset til disse. Men Byerne blev tvunget til at give Kongen en voksende Del af Cisen, idet han truede med Udskrivning og Indkvartering, hvis han ikke fik den ønskede Bevilling. Stændermøderne og Rigsraadet er bange for denne Handel mellem Konge og By, og naar et Rigmøde 1283 forbyder Indførsel af tysk Øl, er det ikke blot et interessant Eksempel paa Luksuslovgivning fra Stændernes Side, men ogsaa en konstitutionel Afgørelse, fordi der her indirekte udtales, at det ikke er Kongen der skal lægge Forbud, saa lidt som han har Ret til mod Betaling at give Dispensationer fra Forbudet. Vi har

ogsaa Eksempler paa Haandfæstninger, der kræver, at ingen skal betale Cise uden eget Samtykke; men desuagtet danner der sig en Hævd for, at „gammel Cice“ ikke er en Bevillingssag, men en Art Regale. Kongen forsøger at forhøje Cisen, men med en daarlig Samvittighed, hvad man kan se af Christian II's berømte Brev til sin Dronning: „Formener I, de knurrer over den Cice, saa giver dem til Svar, at I vil lægge den af.“

Accisen omfatter Øl, Vin, Brændevin og somme-tider Mjød, Eddike og Most. Den første Cise er faktisk en Indførselstold, nemlig Tysk-Ølafgiften; Accisen paa Vin og Brændevin stammer fra Kongens Ret til af hver 30te tilført Fustage at tage en; men efterhaanden faar den udenlandske Cise faste Takster, der kan stige fra en Femtedel til en Trediedel af Varens Værdi. Afgiften er forskellig for de forskellige Drikkevarer, højest for Muskatvin (efter Christian II's verdslige Lov f. Eks. 1 Gylden pr. Pot), lavere for lette Vine; saa kommer Øllet, hvor Skatten atter er forskellig for de forskellige Sorter. Kongen vogter skinsygt paa sin Cise, ingen maa udskibe tysk Øl, inden den er bleven „opskrevet hos vor Tolder“. Skibe, der indeholder cisepligtige Varer, maa først losses efter Angivelse og Cisens Erlæggelse. Da man senere faar Portaccise, opkræves denne af udenlandske Drikkevarer sammen med den egentlige Accise, som efterhaanden bliver en Del af den almindelige Told.

Næringsafgift: Cisen paa fremmede Varer faar sit tilsvarende i en indenlandsk Afgift, der oprindelig begrundes med, at Kongen taber Indtægt, naar den fremmede Vares Indførsel forbydes, og at han derfor

maa tage Afgift af den tilsvarende indenlandske Vare. Dette gælder baade i Middelalderen og i Adelstiden: Christian IV begrundet Maltafgiftens Nødvendighed ved Forbudet mod Indførsel af tysk Øl, „for at ikke Kronen sin tilbørlige Told herved skal betages.“

Den indenlandske Afgift er dels en Nærings- dels en Forbrugsafgift; den første bestaar fra Arilds Tid i en Licensafgift for Bryggere, Brændere og Tappere; jvfr. Kjøbenhavns Stadsret af 1254, der kræver en Salgslicens af 1 Øre Sølv halvaarlig, jvfr. ogsaa Skanør-Reglen om Afgift for Tappere, Krugerske og Ølkoner. Til Licensen slutter sig den saakaldte Ohmgæld, som bestaar i en Udskækningsafgift, der varierer med Salgets Mængde og ogsaa efter Kvaliteten, jfr. f. Eks. Reglen af 1650 „3 Penninge pr. Pot godt Øl“, det halve paa Øl af anden Klasse: det simpleste Bryg var fri, men Udskænkningen af en Pot dansk Brændevin krævede 30 Penninge = $2\frac{1}{2}$ Skilling; denne Taxt afløste en Afgift af 1623, der for Drik, der skænkedes Potte- eller Kandevis, var f. Ex. for Mjød 1 Daler, for Brændevin $1\frac{1}{2}$ Daler pr. Td.

Disse Næringsafgifter er opstaaede i Kraft af Grundherrens Ret: de er oprindelig en Del af Middelalderens Stade-, Bode- og Toftepenge; de har tilsvarende i Færgeafgifter, i Valdemars Slagtepenge, Christoffer II's Saltgæld og en Række andre Afgifter, der betales af Borgerne til Byens Herre (Kongen eller Bispen) for Falbydelse af Varer som Kød, Sko, Klæde osv. Hvor vi har en varierende Næringsafgift, som Udskækningsafgifter, Slagtepengene — f. Ex. i det 15. Sekel 20 Sk. for Oxe — eller en Salgsafgift som de 2 Skilling, der i det 16. Sekel erlagdes af Heste, der

solgtes paa et Marked — har Kongen ofte sat Priser, hvori Afgiften er indregnet, og som Sælger ej maa overskride: f. Ex. naar Tolder skal paasee, ej blot at Færgemanden paa Rødby-Femern Routen erlægger ret Afgift, men ogsaa holder de fastsatte Taxtpriser.

Indenlandsk Cise: En Produktionsafgift, der erlægges af Bryggere og Tappere, slutter sig til Næringslicensen; allerede i det 13. Aarhundrede har vi formentlig en Afgift paa Øllets Raastof (Malten). Den mest berømte Maltafgift er den af 1621. 1527 har vi i Kjøbenhavn en Afgift af det færdige Produkt, af hvilken Kongen faar 2 og Byen 1 Del; ved Salg til Private sattes Afgiften højere end ved Salg til Næringsdrivende, der jo skal betale Udskækningsafgift (1611); den indenlandske Afgift svares i Reglen som Maltskat, men vi har altsaa Eksempler paa, at den ligesom den udenlandske svares af det færdige Produkt. Ligeledes har vi i Middelalderen Exempler paa Afgift af Humle, der føres til en Købstad.

Cise-Taxterne. Som Exempel paa Skattens Højde under Adelsvælden, hidsættes den S. 86—87 meddelte Oversigt over Cisen fra 1560—1650.

Cisefrihed. For den udenlandske Accise var Adelen, Højgejstligheden og senere Universitetet fri for den indenlandske Cise, Adelen, i den katolske Tid Kirken samt oprindelig alle, der kun brygger og brænder til eget Brug. Da Maltafgiften kommer frem, faar Kongen med Held trods Hovedreglen denne Afgift ogsaa af Bonde og Borger. Frihed fører til Misbrug; naar Adelige købte hos Købmænd, udstedte han til Sælger et Bevis for Salg til skattefri, som Købmanden ved næste Indførsel brugte som Betalingsmiddel; men Adelen var fristet til at købe til andre

end til sig selv, og vi hører Kongen klage: „Ingen Adelig maa understaa sig til at udgive Cicesedler paa mere end deres eget Behov, efterdi Vi have erfaret det store Misbrug, vore Undersaatter af Adel vover at udgive Cicesedler paa adskillige mange Læster tysk Øl og dog befindes, at de ville den mindste Part bruge til eget Husets Behov“.

Ogsaa Borgmester og Raad er cisefri, ja de fik Andel i den af andre Borgere erlagte Cise; af en kongelig Udtalelse af 1578 om: „hvad de skal nøjes med at opkræve“, ser vi at de tog højere Cise end lovlig; en Cisemester i hver By skal paa se at Kongen faar sin Ret.

Fra Cise til Konsumption. Finansnøden under Frederik III og Forstaaelsen af at Landskatterne tyngede den arme Bonde for stærkt, fik Kongen til at iørhøje Tolden og Accisen. 1657 indførtes Stempel-skatten og Portkonsumtionen mod Borgerskabets Protest; Skatterne stred mod deres Privilegier. 1660 fremlagde Regeringen et uspecificeret Forslag om Accise; Adelen var villig til at bevilge en rigelig Accise paa Kød, Malt, formalet Korn, Vin og Sko samt en Afgift af Kvæg, der græssede, en Copulations (Bryllups-)skat og en Stempelafgift, men nægtede for sit eget Vedkommende at opgive sin Cisefrihed for sig selv og sine Ugedagsbønder; den tilbød istedetfor en Gave en Gang for alle; ogsaa Universitetet fastholdt sin Skattefrihed. Men nu enedes Byernes og Kirkens Repræsentanter om at deponere deres Skattefrihed; Adelen anede Uraad og foreslog midlertidig at ville opgive deres Cisefrihed bl. a. paa Øl og Vin, men ikke paa Mel, Malt og Kvæg; den stillede samtidig fornuftige Krav om Udgifternes Indskrænkning og

	1563 Marts	1563 Oktober	1565	1567	1577	16
1 Td. Rostocker Øl	1 Mark					
1 „ Hamborger Øl	1 $\frac{1}{2}$ „					
1 „ Lübecker Øl	1 $\frac{1}{2}$ „	8 Sk.	12 Sk.	$\frac{1}{2}$ Dl.	1 Mark	3
1 „ andet tysk Øl	1 „					
1 „ andet fremmed Øl . .	1 $\frac{1}{2}$ „					
Af hver Skp. Malt				1 Hvid ¹⁾		
„ 1 Td. dansk Øl over 70 Sk.'s Værdi						6
„ 1 Td. dansk Øl 60—70 Sk.'s Værdi						4
„ 1 Td. dansk Øl under 60 Sk.'s Værdi						
„ 1 Td. Mjød						$\frac{1}{3}$
„ 1 Fad Pryssing						1
„ 1 Alume Rhinskvind . . .						5
„ 1 „ Spanskvind						
„ 1 „ Franskvind					1 Bh.	
„ 1 „ Vineddike					+	
„ 1 „ udenlandsk Brændevin					Told	
„ 1 Td. indenlandsk Bræn- devin						
„ 1 Td. Malt til Brændevin						

¹⁾ Kun i Kjøbenhavn.

Hærens Reduktion — og endte med for sent at give efter. Den 26. September vedtoges Konsumptionsforordningen; Byerne fik i Opkrævning 10 % af Tolden og Accisen.

Skattekoblet bestod af en Kopulationsafgift, en Afgift paa Vognmænd, en Stempelafgift paa Sko, Græsningspenge, Slagtningspenge, Formalingsafgift og Næringsafgift paa Udskænkning og Tapning samt endelig for et Aar en Portkonsumtion.

Stempelafgiften af 1657 blev ikke fornyet, da Københavns Magistrat nægtede at registrere den.

Formalingsafgiften: Denne sattes til 1 Mark dansk for Rug og Gryn, $\frac{1}{2}$ Gang mere for Hvede og Malt; den skulde ogsaa erlægges paa Landet. Bonden fik Lov til at beholde sine Haandkværne for at kunne skraa Kornet, ogsaa Borgerne fik Lov til at have Haandkværne og Hestemøller, men Skattesnyderier tvang Regeringen til at fratage dem denne Ret. For Kontrollens Skyld skulde Borgernes Kornforraad optegnes af Accisebetjenten, ligesom Græsningskvæget og Oldensvinene. Ingen maatte føre til Mølle uden at medbringe Cisekvittering.

Drikkevareafgiften: For fremmede Vines Vedkommende var Afgiften en Fortsættelse af Accisen; den beregnedes forskellig efter som Drikken solgtes til Forbrugere eller „ud i grot“; thi heraf betales jo senere Udskænkningsspenge; de Handlende har Kredit paa Drikkeaccisen, der afregnes i 4 Terminer; de skal angive hvad de sælger, og Vin skal oplægges paa „sin sær Sted“, medens Fransk- og Rhinskvin ikke maa oplægges i samme Kælder, fordi Afgiften er forskellig. Krofolk betaler Aftapningsafgift, der varierer med Værdi

og solgt Mængde. Til at skænke fremmede Drikke hører særlig Bevilling.

De der brygger til eget Brug betaler Maltafgift 16 Skilling pr. Tønde, men Brygger og Brænder betaler af alt det Raastof, han bruger.

De andre Afgifter. Græsningspenge, der ogsaa betales af Byerne, erlægges én Gang aarlig med 8 Skilling for en Ko eller Hest og 1 Skilling for et Svin eller Faar; den er at betragte som en Hartkornsskatten supplerende Afgift af Landbrugets mobile Formue.

Slagteskatten i Byerne er 1 Daler pr. Okse, $\frac{2}{3}$ Daler pr. Ko, 1 Rigsort pr. Kalv og 8 Skilling pr. Faar. Slagteren, som sælger Kødet, betaler en lignende Næringsafgift. For at Kongen ikke skal miste sin Skat, maa intet fersk Kød indføres til Byen, men vel saltet Kød i Tønder, af hvilket der skal erlægges Portafgift. I hver By skal der være et Slagterlaug, som er ansvarlig for Afgiftens Erlæggelse og skal sætte rimelig Slagtetakst.

Vognmænd maa for hver Mil, de ager med Vogn og 2 Heste, kræve 2 Mark og 12 Sk., hvoraf 4 Sk. skal tilfalde Kongen; ogsaa Vognmændene skal danne et Laug; de skal registrere, og Afgiftens rette Erlæggelse kontrolleres med Passersedler.

Kopulationsafgiften erlægges ved Bryllupper; Ægteskabet skal deklareres hos Cisemesteren; Afgiften er for adelige 50 Daler, for højere Gejstlige 20, for Borgere 4, for Præster og Haandværkere 2, for Daglejere $\frac{1}{2}$, for Fogder og Forpagter 3 og for Bønder 1 Daler. Bøder for Lovovertrædelser deles mellem Kongen, Byen, Toldbetjente og de Fattige; paa Landet faar Herskabet dog Del i Bøden.

En fornøjelig Afgift opkrævedes ved Stempleet paa Skosaalen, 1 Sk. for hver Mark, Salgsprisen udgjorde. Ogsaa paa Spillekort var der Stempelafgift (16 Sk. dansk).

Portkonsumptionen. Forsaavidt som By-skatten jo erlagdes i det ved Byporten liggende Toldhus, er Portaafgift ældgammel. Men det er først 1657, at vi faar en statlig Portaafgift af de til Byen førte indenlandske Varer, som imidlertid strax mødte Modstand hos Borgerstanden; tre Aar efter fandt man sig uden Modstand i en Portaccise, hvis Tarif var: en Stegegris, 1 Gaas, 1 Par Høns, Duer eller Ænder, og et Lispund Ost 2 Sk., 1 Par Kalkuner 1 Mark, 1 Læs Hø 4 Sk., 1 Læs Ved eller Tørv 1 Sk., 1 Otting Smør 8 Sk. og 1 Kop Smør $\frac{1}{2}$ Sk.

Paa Landet erlagdes Konsumptionen i en Cisebod hver Tingdag; i Byerne erlagdes den af indførte Varer i Porten, Formalings- og Næringsafgifterne paa Ciseboden, medens Vin- og den udenlandske Ølaccise svares sammen med Tolden.

Af samtlige Acciseafgifter fik paa Landet i Opkrævningsgebyr Herskabet 5 %, i Byerne fik Kæmnerkassen 5 % og Magistraten 5 %.

1661 ophæver man allerede Portkonsumptionen, der tyngede de ubemidlede; den resterende Del af Konsumptionen skulde, henlagt som den var til „den almindelige Landsens Defension“, ogsaa være midlertidig (med Undtagelse af Maltaccisen), og falder ogsaa bort udenfor Kjøbenhavn i 1662, da Matrikuls-katten indføres, men vedbliver i Kjøbenhavn efter at Portaafgiften er skaaret fra.

1671 tvinger Rustninger Kongen til paa Landet at

forhøje Matrikuls-katten og i Byerne at genindføre Portaccisen, og denne Gang for flere Varer og mere graderet efter deres Værdi end i 1660; Accisen skal kun ramme Forbruget: „kun een Gang skal man cise“; genudførte Varer faar Cisen og Portkonsumptionen refunderet. Bønder, der lod male inden for Bygrænsen, fik Formalingsafgiften refunderet, naar Melet førtes bort fra Byen; ofte anvendte man et System af Til- og Fraskrivning, der muliggjorde Afgiftens Udsættelse; Markederne blev af Hensyn til, at fraførte Varer ikke skulde skatte, afholdt uden for Byporten.

Selve Konsumtionen strider mod Kjøbenhavns Byprivilegier af 1448 og 1658, men ikke mod de Privilegier, Enevælden havde givet Byen, idet man deri havde udeladt Byernes Tilslutning som Betingelse for Told og Cise. De rige Borgere vilde hellere have Konsumtion end Grundskat og Ligningsbidrag og accepterede derfor Konsumtionsskattens Karakter af en permanent Skat og var ganske enig med Christian V's Regering i, at ingen Skat er saa lidet besværlig for de uformuende.

Regeringen søgte at hindre Overvæltning paa Forbruger ved at sætte en Række Priser paa konsumptionspligtige Varer, et interessant Forsøg, der kan sammenlignes med Forholdsregler, der fra tysk finansvidenskabelig Side forsvares den Dag i Dag. I samme Grad som man med Acciseskatter ønsker at tilegne sig en Del af den særlige Profit, som gunstigstillede Virksomheder har, kan det være rigtigt, naar man paa-lægger en saadan Skat, da at benytte Truselen om yderligere Forhøjelse til at tvinge vedkommende Producent til at bære en Del af Skatten. Ved Ølskat-

forhøjelsen af 1912 burde utvivlsomt Finansministeren være gaaet denne Vej.

Som et Led i Konsumtionsskatten havde man indført en Folkeskat paa afhængige Personer (fra 4 Daler til 1 Mark), snart efter suppleret af en Familieskat; Folke- og Familieskatten samt Kroafgiften fik Fællesnavnet Landkonsumtionen.

Forpagtning: Som Cisen før 1650 var bortforlenet f. Eks. til Bymagistrater, blev de indenlandske Afgifter efter 1650 Genstand for Forpagtning, for Kjøbenhavns Vedkommende til en Hofslagter, hvad der stod i Forbindelse med, at Slagtepengene var en betydelig Del af Accisen. Forpagtningssystemet demoraliserede Borgerne; Forpagterne klager over, at Folk med store Husholdninger ikke tager Ciseseddel paa Korn at male, endda de baade bagede og bryggede; man paalagde dem derfor mindst at betale 4 Daler pr. Person i Husholdningen (!). Paa Landet gik Afgifterne kun slet ind; for at skrue Forpagtningssummerne op, udstykkede man Skatteforpagtningerne; fra 1671—75 faa Staten i Indtægt af Konsumtionen Malt-skat og Brændevinslicens over 200 000 Daler aarlig, 70 000 fra Kjøbenhavn, 80 000 fra Købstæderne og 50 000 fra Landet. 1692—95 havde en vis Kruse forpagtet Tolden i Danmark, Fredericias og Nyborgs Strømtold, Lastepengene, Vragretten, Konsumtionen i Kjøbenhavn samt Konsumtionen af Vin, Salt og Tobak i hele Landet: han betalte Kongen 310 000 Daler, og Kongen fik Del i, hvad Forpagtningen gav ud over 340 000 Daler.

Forpagtningerne bortauktioneredes; jfr. f. Ex. nedenstaaende Forordning af 1672:

..... „haver Vi hermed betimeligen enhver villet tilkiendegive, at hvo som nogen Stads Consumption vil forpagte for tilkommende Aar, at angive fra Nytaarsdag 1673, enten stökviis, som hvis der mahles, Port-Tolden, Tienneste-Folkes Skat eller andet, et hver slags for sig selv, elter altsammen skal møde, eller sin skriftlige tilbud i Vores Skat-Kammer indskikke, hvad hand höyst give vil; hvilke Seddeler skulle forseigled forblive, indtil den Höstbydende strax tilslaaes imod nöyagtig Forsikring, og ingen efter den Dag at nyde det Aars Forpagtning, i hvor höyt hand og byde vil, og skal deres Navne, som mindre haver buden, ey blive aabenbaerd Iligemaader skal det enhver hvem hand være maa, være tilladt paa overskrevne Maade at forpagte, Ampts- eller Herrits-viis, den paabudne Consumption og Tienneste-Folkes Skat paa Landet og ville Vi samme Forpagtere imod alle og enhver i deres retmæssige Forretninger handthæve, mens endog den person, om hand er Borgere i en Kiøbstad, fri holde i hans Forpagtnings-Aar for Matricul-Skatten, og skal hand derforuden ikke paalægges samme Aar, nogen nye Formynderskab, eller anden Byens Bestiiling“

Forpagteren havde en Generaldirektørs Myndighed, men ikke Anseelse. 1706 forpagter en Franskmand Tolden og Konsumtionen af Tobak. I visse Provinsbyer ser vi — f. Ex. i Aalborg — Magistraten som Afgiftsforpagter.

Det uheldige, men for Kronen nemme Forpagtningssystem bortfaldt i det 18de Sekel, sidst i Norge (1780).

Konsumtionen faldt tungest paa København, hvor-

fra i Gennemsnit $\frac{2}{3}$ af Provenuet kommer. Naar den i 1730 indbringer 350 000 Daler, forstaar vi, at Kongen henrykt taler om denne Skat som en „Kraftens og Velstandens Barometer“.

En Forordning: Forordningen af 8. Novbr. 1672 forklarer, at „eftersom disse Tidens Vanskeligheder udfordrer store Udgifter, og vi ingen lideligere og billigere Middel for Vores kiære og troe Undersaatter finde, end ved Consumptionen“ saa befales

I. Amptmænd, Ampts-Betiente og andre Forvaltere (betaler) aarlig til fire Qvartaler for hver Person 3 Mark pr. Qvartal; og paa hver Familie som Heste haver, at regnes een Rigsdaler til Consumption deraf, enten de haver faa eller mange Heste.

II. Hvis Vahre, som föris igiennem en eller anden Kiöbstæd, og ikke der forbliver, deraf skal ingen Consumption fordres

Af alle Vahre, som til Lands er indkomne og siden udskibes, skal Tolden betales, og imod Toldernes Beviis, enhver sine Consumptions-Penge igjen af Accise-Mesteren annamme

III og IV (om Kvæghold i Byerne).

V (Forbud mod Brændevinsbrænding og Ølbrygning paa Landet til mere end Husbehov).

VI. Alle de som nogle Vahre, som i efterfølgende Rulle benævnes, til Kiöbstæderne före, skulde hermed være fri tilladt, enten at holde deres Vahre fall uden

for Portene, eller og at betale i hvilken Port dennem lyster, Consumptionen og hvis Penge nogen i saa maade i Portene udlagt haver, skal hand igien annamme af de, som enten med ham kiöbe

VII. (Reglement for Betjentene).

VIII. hvis som ikke expresse er benævnt i denne Rulle, deraf skal intet gives

(saa kommer Rullen)

.

IX. Maalingen angaaende, da skal herefter gives af efterskrevne Species förend de males, nemlig af hver Tönde Hvede fire Mark

. . . . alle Heste-Möller og Hand-Qverne, som findes i Bryggernes og andres Huuse, bliver inden Nyt-Aars-Dag förstkommende afskaffet, og derimod saa mange publiques Heste-Möller og Hand-Qverne til Gryn paa visse Stæder indretted, som i hver By fornöden eragtes, dog hvor Vand- eller Veyer-Möller er skal det derved forblive

Hvis nogen Mölle- eller Hand-Qvern findes i Vore Casteler eller Festninger, de skulle alle af Consumption-Annammere forsegles og ingenlunde bruges, hermed skal ikke være meent smaa Sinop-Qverne

X—XIII omhandler og forhøjer Græsningspengene i Købstæderne, Vognmandsafgiften, Kortstemplet og Kopulationspengene.

XIV. Belangende Paalegget, som de Personer hvilke i Tieneste hos andre ere give skulle, dermed skal saaledes forholdes, nemlig at hver Hosbond skal for alle Tienstefolk Aarligen give som følger, og det i enhvers Lön eller i andre maader korte, og

for den Aarsag ingen højere Løn gives eller tages . . .
(skulle det ogsaa svares af Bondens egne Børn).

.....

Og skal enhver Præst over alle Personer i sine Sogne, som Consumptionen og Tienstefolkes Skat give skulle, et rigtig Mandtal under sin Haand forfatte . . . specificere i samme Mandtal alle Folkenes Navne . . . samt hostegne, hvilke saa gamle og svage ere, at de intet kand fortjene, og derfor intet give skulle."

.....

Regeringen fritog iøvrig Adelige, der sad paa ufri Jord for Konsumption; Folkeafgiften sattes for Haandværkere til 2 Daler, for ledige Kvinder til 3 Mark.

Man gik efterhaanden videre med at forhøje Afgifterne og drog f. Eks. udtappede Varer ind under Portaafgiften, som mere og mere kom til at ligne Tolden baade i Tarifens Bygning og Opkrævningsteknik; man udvidede en Art Kreditoplag med Kvartalsopgørelser for de portpasserende Varer.

Som et vigtigt Led i Konsumptionen skiller sig de saakaldte 4 Species ud, Afgiften paa Salt, Tobak, Vin og anden Spiritus, der ofte bortforpagtedes for sig selv.

Konsumptionsforordningen af 1700 forøger de skattepligtige Varers Tal, den har følgende Indhold:

I. (Visse Personers Fritagelse, herunder de oversøiske Handelskompagnier).

II. (Skat paa Personer og Hestetold og III om Tyendeskate paa Landet og Mandtal).

IV. 1. . . . skulle alle Kroe-Mænd paa Landet . . . tiltænkte være, at tage deres Øl og Brændevin i de nærmeste og enhver best til Pas kommende Kiøb-

stæder dog hermed ikke at være meent de Værtshuse og andre, som paa alfare Veje holdes, hvilke det skal være tilladt selv at brygge Øl og brænde Brændevin, efter deres der paa forhvervede Privilegier.

2. ej nogen paa Landet herefter maa understaae sig noget Øl eller drikkende Vare til nogen enten i lidet eller stort Træ at sælge.

V. Fri Transitering og om drawback ved Reexport.
(Taxten).

.

VI. 1. Maalingen angaaende, de skal herefter gives af efterskrevne Species förend de males, nemlig af

En Tönde Hvede, som males til Meel, eller Meel, som indføres 5 Mark.

En Tönde Hvede, som skraaes til Brændevin, 5 Mark.

2 og 3 om forbudte Artikler i Forordn. 1763.

4. Alle Möllere, som nogen Kiöbstad-Maling forestaae skulle af hver Stæds Borgemester og Raad tages i Eed

6. Ingen Möller maa brygge Øll, eller brænde Brændeviin

7. Herhos anbefaler alvorligen alle og enhver, at de rigtig angive alt hvis de ville lade maale paa de forordnede Stæder og saa snart Maalningen er forretted, da at forbrygge, forbage eller forbrænde Varerne inden tre Dages Forløb

8. Og som ved de hidindtil anordnede stemplede Sække befindes stoer Undersleb at være begaaet, saa ville Vi samme hermed have afskaffede, saa at det maa være lige meget, enten Sækkene ere store eller liden

9. Og i hvorvel de forrige Allernaadigst udgangne Forordninger alvorlig have befalet alle Haand-Qværne at afskaffe, saa maa Vi dog ugieerne forneme, at deraf en Deel baade udi de Nyboder i Kiöbenhavn og andenstæds Tiid efter anden blive befundne Consumption-Betienterne derefter flittig lader inquisere

10. Saa maa heller ikke paa nogen Vejer-Mölle enten inden eller uden for Staden Kiöbenhavn maales eller skraaes Malt, som i Byen skal consumeris

18. Ingen Möller her uden for Byen boende maa antage noget Slags Korn-Vare af Udenbyes Folk til Formaling

VII. Om Græs-Penge og de andre Afgifter (Vognmænd, Folkeskat og Kopulation).

XI. Om Viin, Brændevin, Salt og Tobak.

1. For Tobak, som her i Riget er spunden, og til fremmede Stæder igien udföres, gotgiöres ved Udförselen ved Skaalpundet tre Skilling af de fire Skilling, som ved Indförselen givet er.

4. Alt det Salt, som bruges ved Fiskerierne paa Limfjorden i Jylland den fulde Consumption skal betales, og naar de Sild, som med samme Salt ere saltede, udföres, skulde for Told at betale aldeles være fri og forskaanede

5. (Om kontrollerede Oplag af Vin og Salt i København).

6. Af Vin, Salt og Tobak, som fra Kiöbenhavn föres, skal Consumptionen ved Udförselen i Kiöbenhavn erlægges, hvorefter det siden i den Kiöbstæd fri ind passerer

8. (Om Smugleriet ved Langeland og ved „andre smaae Øer“).

Formalings-skattens Teknik: Efter den store Toldforordning §§ 304—377 gengives her Fremgangsmaaden ved Formalingsafgiftens Erlæggelse:

„Al formaling etc. af consumptionspligtige varer skal ske på til offentlig maling berettigede møller. Andre maleværker etc. er forbudt, undtagen forhåndenværende reservekverne i fæstninger. . . . -

Oprettelse af ny Mølle kræver Bevilling. I Kbhvn. maa Malt kun behandles paa de derværende Møller. Enhver, der vil lade Korn male etc., skal anmelde Kvantiteten og Øjemedet. Intet gruttet eller skraaet Korn maa indføres til Stæderne. Som Bevis for erlagt Afgift følger med Kornet en Consumtions-seddel. Anmeldelsen kan frit ske efter Maal eller efter Vægt (af Hensyn til Kvalitet). Dog skal Betjentenes Undersøgelser (Mølle, Port), ske efter Vægt i et bestemt Forhold for de forskellige Varer. Samme Dag, som Consumtions-sedlen er taget, skal Varen føres til Mølle. Ellers skal Sedlen fornyes. Paa Møllen skal der til alt Korn forefindes Cons.-Sedler. Ved Frakørselen skal Sedlen medfølge og af Betjenten makuleres. Alt Korn, der males til Brændere, skal inden 3 Dage være sat i Maskning, eller til andet, angivet Brug. Indtil Anvendelsen skal Sedlerne gemmes til Forevisning.

Herefter en Række Straffebestemmelser. I visse tilfælde kan Mølleren eller Kusken ifalde Straf paa Ejerens Vegne.

Lader udenbys, ikke consumptionspligtige Folk male i Købstad, skal Kornet anmeldes.“

Med Hensyn til Brænderier gælder lignende Reg-

§ 377: Formalingstaxt.

Raastof	Kvantum	Mel m m.	Gryn og Foder	Øl	Eddike	Brændevin
Hvede.....	1 Td. — 14 Lpd.	80 μ	— μ	μ	— μ	2 Rd. 48 μ 1 — 64 .
Rug.....	— 13 —	32 .	32
Byg eller Blandsæd.....	111 — 110/	32 .	24	2 — 30 . 1 — 42 .
Havre.....	9 —	16 .	16
Færter etc.	14 —	32 .	32
Høghvede.....	— 10 —	16
Malt.....	— 9 $\frac{1}{2}$ —	88 μ 72 .	1—48— 80—	2 — 32 . 1 — 48 .
Klid.....	80—
Sukkervand.....	136 Potter	32—
Sukkerskum.....	1 Balle — 102 —	20—
Sirup.....	100 \mathcal{R}	80— 50—
Melasse.....	1 Balle — 102 Potter	4 —
Raasukker.....	200 \mathcal{R}	2 — 42 .

Hvor to Takster er sammenholdt ved en Brøksstreg, gælder Tælleren for Hovedstaden. Nævneren for Købstæderne.
Taksten for Norge er enten den samme eller lavere.

ler som for Møllere; ingen andre maa brænde end de, der har taget Brændevinsborgerskab samt Korn-Købmænd uden for København. Møller maa hverken brygge eller brænde.

Taxten er saaledes højst forskellig efter Varens Bestemmelse; for Hvede 3 Gange saa høj (80—240), for Havre endog indtil 14 Gange saa høj (16—224), naar det er bestemt til Brændevin, som naar det skal bruges til Mel, Stivelse, Gryn eller Foder, ligesom Taxten endelig kan være forskellig i de forskellige Købstæder. Det ser ud som om Afgifterne er sportelfrie.

Portaccisen for 1797: Medens Toldskatten alt i 1768 i Omstændelighed og Glubskhed har passeret Zenith, er endnu ved Aarhundredets Udgang Portaccisen i fuld Udviiking. I 1797 naar den Toppen m. H. t. Satsernes Tal (150), men først i 1837 m. H. t. deres Drabelighed; Forordn. af 1837 har kun 65 Tarifnumre.

Den store Told- og Consumptionsförordning af 1797 ophæver med faa Undtagelser alle de tidligere udstedte. Den indeholder c. 150 Positioner; Ubenævnte Varer er fri. Afgifterne er i Forhold til Tolden overordentlig lave, som naturligt er; derfor har det ogsaa her været af mindre Vigtighed at faa dem saa nøje afpasset efter Kameralistikens Principer, mere efter Hensynet til det rent praktiske, Sædvaner og det psykologiske Moment.

1803 udkommer en Forordning ang. et Skatkammerfond, indrettet m. H. t. Statens Forsvar og Sikkerhed. Til Indtægt for dette bestemmes det aarlige Beløb af Forhøjelser paa visse Afgifter, herunder bl. a. Consumptionen, hvortil der extra lægges $12\frac{1}{2}$ ‰,

som i 1806 forhøjes med yderligere $12\frac{1}{2}\%$, formedelst de overordentlige Udgifter, saaledes at der for hver Daler betales en Tillægsafgift paa i alt 24 Sk.

I Forordningen af 1811, hvorved Kiøbstad-Consumtions-Afgifterne nærmere bestemmes, siges: „Da Kongen finder Sig foranlediget til at forandre og tildels forhøie Kbst.-Cons-Afg., saa befales følgende: Tarifen gælder kun for København; for de andre Byer sættes Afgiften for $\left\{ \begin{array}{l} \text{Akvavit 1 Pot 6 Sk.} \\ \text{Eddike 1 Td. 1 Rd.} \end{array} \right.$ medens iøvrigt Tarifen af 1797 vedbliver at gælde. Brændevinsafgiften forhøjes (i København i 1812). Taxterne, som i Forvejen paa flere Punkter var en Del højere i Hovedstaden, bliver nu skruet op over hele Linien, ofte flere Hundrede $\%$ i Vejret. Positionen „ubenævnte Varer“ findes ikke, men maa antages at være fri.

Consumtionen af indenlandsk Brændevin bliver som følger pr. Pot:

	Kjøbenhavn	Provinsbyerne
1811	6—9 Sk.	(se 1—2—1787)
1812	22—33 Sk.	14—28 Sk.
1814	$6\frac{1}{2}$ — $9\frac{3}{4}$ Rbsk. S. V.	$4\frac{1}{2}$ — $6\frac{3}{4}$ Rbsk. S. V.

I det 19. Sekel udstedes en Del Forordninger, bl.a. i Anledning af de Forandringer, Jernbanen medfører. Foruden den af 1837 skal nævnes en Forordning af 1840, hvorved Brændevinsafgiften nedsættes c. 25 $\%$, kun Eddikeafgiften forhøjes.

I 1850 kommer foreløbig Lov om Consumptionens Ophør uden for København „til yderligere Lettelse af Samfærdselen og Befæstelse af Forbindelsen mellem Landsdelene

Indførsels- og Consumtionsafgifterne samt Personalconsumtionen ophæves overalt med Undtagelse af København. Der bebudes en Omordning i Hovedstaden.

Ordningen sættes definitivt i Kraft ved Lov af 7. Februar 1851. Tallet er indskrænket til det mindst mulige (knap 50 Numre) og Taxterne er ofte nedsat, intet Sted forhøjet. Mange tidligere højtansatte Varer er saaledes nu fri. Indtil 1. April 1852 vedbliver den landværts Consumption til København efter Tarifen, men bortfalder derpaa. Den søværts Indførselsconsumtion vedbliver derimod indtil den i 1879 ved Lov om Havneafgift til København, bringes til Ophør fra 1. April 1882.

Til Slut nogle Satser til Sammenligning fra 1700 til 1851. (Se Tabellen S. 104).

Consumtionen paa Varer fra Hertugdømmerne eller Norge er undertiden forskellig fra den indenrigske Afgift; søværtskommende Varer har ofte en billigere Takst end de, der kommer landværts. Hvor der i ovenstaaende Tabel i Stedet for et helt Tal staar en Brøk, betyder Tælleren Skatten i Hovedstaden, Nævneren i Provinsen.

Alle de under Konsumtionen hørende Afgifter indbragte omkring 1725: 1 Mill. Kr., der i 1846 var vokset til $3\frac{1}{2}$ Mill. Den betød i det 18de Sekel fiskalt mere end Tolden. Indenfor Konsumtionen var Portaccisen den vigtigste; den gav før sin Ophævelse 1 Mill. Kr. netto. Af Portaccisen gav Kødet 40 %.

1851 AARGRUBENS GÅRSET.

Antal Positioner	1700	1797 p. 150	1811 p. 150	1837 p. 65	1851 p. 50
Æbler og Pærer	1 Td. 4 $\frac{1}{2}$	1 Lispund	Sk. 4	Sk. 3	Sk. 4
Akvavth	1 Td. 4 "	1 Pot	5 $\frac{3}{4}$	7 $\frac{1}{2}$	7 $\frac{1}{2}$
Brænde	1 Laes 2 "	1 Laes	2	12	15 "
Brændevin	1 Anker 6 Mk.	1 Pot	4 $\frac{5}{8}$ 2 $\frac{1}{8}$ 3 $\frac{1}{8}$	4—5	5
Brød, Hvede, blødt	$\frac{1}{2}$ Td. (1 M. 4 $\frac{1}{2}$ 1 —, Rug. — 8 $\frac{1}{2}$)	1 Lispund	6	16	16
Byggryn	1 Td. 3 m.	1 Td.	4	5	5
Æddike	— 4 m.	—	48	60	51 "
Ægg	1 Snes 1 $\frac{1}{2}$	1 Snes	64	96	64
Faar, Gøder etc.	1 Sik. 12 " $\frac{1}{2}$	1 Sik.	1	2	2
Fedt, Køkken-	1 Otting 4 $\frac{1}{2}$	1 Td.	12 $\frac{1}{8}$	24	24
Gaas, levende eller slaget ..	1 Sik. 3 $\frac{1}{2}$	1 Sik.	32	80	2
Gris, —	— 2 "	—	3	12	12
Hassel nødder	1 Skp. 4 "	1 Td.	2	12	12
Havre	1 Td. 2 "	—	32	1 Skæppe 6	—
Havregryn	— 3 m.	—	4	8	8
Hjorte	1 Sik. 2 $\frac{1}{2}$ m.	1 Sik.	48	60	51 "
Kød, ferskt.	1 Td. $\frac{1}{6}$ m.	1 Lispund	48	96	108 $\frac{10}{8}$
Mælk	1 Td. 4 $\frac{1}{2}$	1 Td.	4 $\frac{1}{4}$	9	9
Øl	1 Td. 4 m	—	4	8	8
Østers	— 2 "	—	4 $\frac{1}{2}$ m.	64	64
Rødder, Gule, m. m.	1 Td. 2 $\frac{1}{2}$	—	12	72	2 Rd. 32
Sild, saltede etc.	— 8 "	—	3	16	16
Snor	1 Otting 8 $\frac{1}{2}$	—	8	28	28
Svin, levende eller slaget ..	1 Sik. 12 $\frac{1}{2}$	1 Sik.	64	1 64	2 — 1 $\frac{1}{16}$
Tør	1 Laes 2 "	1 Laes	12	18	18
Tran	1 Td. 10 $\frac{1}{2}$	1 Td.	2	4	4
Vox	1 Lispund 8 $\frac{1}{2}$	1 Skippund	10	32	32
			1 Lispund 8 $\frac{1}{2}$	1 Lispund $\frac{10}{8}$	

Hvor der staar en Brøk, er Tallene Hovedstadens laveste Købstadsaats.

Reglerne om Tilbagebetaling ved Genudførsel fra Byen havde stor Betydning, hvad man kan se af, at der var Aar, hvor op mod $\frac{1}{3}$ af Provenuet refunderedes. Refusioner af Formalingsafgiften gav Anledning til en Art indenlandsk Eksportpræmie, idet man gik ud fra et legalt Rendement, der var mindre end det virkelige.

Vel er det, vi har opgivet den i Opkrævningen kostbare og paa et jævnt Forbrug tungt hvilende Portaccise; Erfaringen andetsteds fra tyder paa, at, var vi ikke da blevet fri for den, havde dens fiskale Betydning gjort, at vi maaske den Dag i Dag havde slæbt paa den. Nogle vil kalde den Kødkontrolafgift, der opkræves af danske Kommuner, som Betaling for Veterinærkontrol og Brug af Slagtehus for en Accise og ikke et Gebyr.

Spillekort: Som et Led i Konsumtionen af 1660 indførtes en indenlandsk Afgift af 8 Sk. pr. Spil. 1756 fik Frederiks Hospital et Monopol paa at lave Spillekort og Ret til at opkræve en Stempelafgift af 6 Sk. pr. Spil. Alle, der i Danmark vilde bruge Spillekort, skulde købe hos Kortforvalteren. Ved Privilegiets Ikrafttræden var det bestemt, at alle før forfærdigede Spil skulde indsamles til Efterstempling. Der anmeldtes kun faa Spil, og Hospitalet havde den Tort, at man fra Holland indsmuglede Kort med efterlavet Stempel, og man maatte forbyde Anvendelsen af et Substitut i Form af et Billedlotteri. I sidste Fjerdedel af det 18de Sekel var der to Fabrikanter, der lavede c. 1000 Gros aarlig. Omkring 1800 fik en Franskmand en Ret, der, senere overdraget til Grosserer Holmblad, for denne fra 1824—47 var en Eneret paa Fabrikationen. Pligten til at søge Bevilling som Fa-

brikant hos Generaltoldkammer og Commercekollegiet
bortfaldt 1857.

Skatten var			
for Børnekort		for Spillekort	
Told		Told	Eksempel
1844	pr. kg 12 $\frac{3}{4}$ Sk.	for Spil	3 Sk. — 8 Sk. pr. Spil
1863	— 16 —	— 2 —	— 8 —
1908	— 30 Øre	pr. kg 40 Øre	— 25 Øre —

Den sidste Forhøjelse har ført til, at mange anvender stempelfri Legetøjskort, og Generaltolddirektoratet har da ved Resolution reduceret den Størrelsesgrænse, der skiller Børns Legekort fra de voxnes Spillekort.